

תולדות עם ישראל בדורות האחרונים

לבתי ספר דתיים

חלק ב

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — (17x4) — 68 נקודות

פרק שני — (16x2) — 32 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הבא בתשובותיך עובדות, ואל תסתפק בהערכות כלליות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

השאלות

פרק ראשון (68 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 17 נקודות).

1. בשנות ה-20 של המאה העשרים החלה להתעורר הלאומיות של ערביי ארץ-ישראל. הצג שני גורמים שונים שהביאו להתעוררות של לאומיות זו: גורם אחד שהושפע מתהליכים בתוך החברה הערבית וגורם אחד שהושפע מתהליכים שמחוץ לחברה הערבית.
2. מדוע בחרו החלוצים בעלייה השלישית להקים את הקיבוץ? הבא הסבר אחד לכך. מדוע העדיפו החלוצים הדתיים, בראשית דרכם בהתיישבות, את מושב העובדים על פני הקיבוץ? הבא הסבר אחד לכך.
3. הסבר שיקול אחד מדיני ושיקול אחד ביטחוני להתיישבות "חומה ומגדל", על רקע התקופה (1936-1939).
4. מערכת היחסים בין המחתרות ידעה עליות ומורדות, על רקע המאבק בבריטים. הצג את מערכת היחסים בין המחתרות לקראת סוף מלחמת העולם השנייה (1944). ציין את השינוי שחל ביחסים בין המחתרות מיד לאחר המלחמה, והסבר גורם אחד לשינוי.
5. בחר באחת מארצות האסלאם שעליה למדת. הצג את מצבם המשפטי של היהודים בארץ זו בין שתי מלחמות העולם. הצג דוגמה לפעילות ציונית באחת מארצות האסלאם, בתקופה שבין שתי המלחמות.
6. בנספח המצורף מוצגת כרזה של הצייר שמואל כץ במלאת עשור למדינה. עיין בנספח, וענה על כל חלקי השאלה שלפניך:
— מהו נושא הכרזה?
על פי מה שלמדת, הסבר מדוע לדעתך בחר הצייר דווקא בנושא זה, במלאת עשור למדינה.
— ציין שני רכיבים שמופיעים בכרזה, והסבר במה הם מבטאים את משמעות המדינה בעיני הצייר.

פרק שני (32 נקודות)

ענה על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 7-8 (16 נקודות), ועל שאלה 9 (חובה) (16 נקודות).
לפניך קטע העוסק בדיון שהתנהל באו"ם בשאלת ארץ-ישראל.

ארצות-הברית וברית המועצות נמנו עם הכוחות העיקריים שקבעו את מהלך העניינים באומות המאוחדות, וסביבן התחלקו או התאגדו כל שאר המדינות.

ב-14 במאי 1947 הפתיע שר החוץ של ברית המועצות, אנדריי גרומיקו, את העולם בנאומו שבו תמך בביטול המנדט, בהענקת עצמאות לארץ-ישראל ובהקמת שתי מדינות, יהודית וערבית, בתוך ארץ-ישראל. מאותו יום נתנה ברית המועצות את עזרתה הדיפלומטית לעניין הציונות. ארצות-הברית נסתה פעם לכאן ופעם לכאן. נטיות אלו היו תוצאה של התנגשות כוחות בפנים ארצות-הברית מזה, ושל המצב הצבאי בארץ-ישראל מזה. לאחר מכן התמיכה של ארצות-הברית בחלוקה וההסכמה שהושגה בעניין זה בתוך ארגון האומות המאוחדות באו אך ורק בזכות ההתערבות האישית של נשיא ארצות-הברית הארי טרומן. הכרעה זו נעשתה בניגוד לעמדה של מזכירות המדינה* בארצות-הברית ובניגוד לדעות של חוגי הצבא ואילי הנפט.

מאז ומתמיד גילו אנשי מזכירות המדינה אהדה לעניין הערבי. עתה חיזקו אינטרסים צבאיים וענייני נפט יחס פרו-ערבי זה. משהופיעה סכנת ההשפעה הסובייטית בשערי המזרח התיכון התרחבה המגמה הפרו-ערבית: אנשי מזכירות המדינה חששו שאם יתמכו ביהודים ובעניין הציוני תאבד אהדת הערבים לארצות-הברית, דבר שיחזק את ההשפעה של ברית המועצות באזור.

שלושה כוחות אלה (מזכירות המדינה, הצבא, אילי הנפט) התנגדו לתמיכה בחלוקת הארץ ובהקמת מדינה יהודית. כאמור, הנשיא טרומן הכריע בעניין, בעיקר משיקול הומניטרי. הסבל של היהודים – קרבנות הנאציזם – עורר את אהדתו העמוקה ביותר. כאשר הביא שליחו המיוחד דין וחשבון על גורל העקורים היהודים המצפים במחנות פליטים לגאולתם בארץ מולדתם הקדומה, לא ידע עוד מנוח והתמיד בפניותיו אל ראש ממשלת בריטניה בעניין זה.

(מעובד על פי: זאב שרף, שלושה ימים, הוצאת עם עובד, 1959, עמ' 31-32)

* מזכירות המדינה בארצות-הברית היא הגוף שמכונה בארצות אחרות "משרד החוץ".

ענה על אחת מן השאלות 7 או 8.

7. ציין את העמדה של ברית המועצות בשאלת ארץ-ישראל, והצג את החשיבות של עמדה זו על פי הקטע.

8. על פי הקטע, מי היו הגופים בארצות-הברית שהתנגדו להקמת מדינה יהודית?

על פי הקטע, מדוע, למרות ההתנגדות תמך נשיא ארצות-הברית, טרומן, בהקמת מדינה יהודית?

(שים לב: שאלת החובה בעמוד הבא.)

שאלת חובה

9. מערכת היחסים המתוחה שהתפתחה בין ארצות־הברית לברית המועצות לאחר מלחמת העולם השנייה ("המלחמה הקרה") הייתה גורם משפיע במערכת השיקולים – נגד מדינה יהודית ובעד מדינה יהודית.
- הסבר קביעה זו, על פי הקטע ועל פי מה שלמדת. בתשובתך הסבר שיקול של אחד הגופים בארצות־הברית ושיקול אחד של ברית המועצות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח: תמונה לשאלה 6

מתוך הספר "אנחנו פה ניצולי שואה במדינת ישראל", בעריכת בלה גוטרמן, חנה יבלונקה ואבנר שלו, עמ' 225.